

НАРИСИ ІСТОРІЇ СЕЛА НИЖНІ ГАЇ НА ДРОГОБИЧЧИНІ

Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка
Центр східноєвропейських наукових студій

НАРИСИ ІСТОРІЇ СЕЛА
НИЖНІ ГАЇ
НА ДРОГОБИЧЧИНІ

Дрогобич

2023

УДК 94(477.83-22)
Н 28

Рецензенти:

Ігор Соляр – доктор історичних наук, професор, директор Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України;

Лідія Лазурко – доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії України та правознавства Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Рекомендовано вченою радою факультету історії, педагогіки та психології Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (протокол № 10 від 29 листопада 2023 р.)

Нариси історії села Нижні Гаї на Дрогобиччині / Наук. ред. Василь Ільницький, Микола Галів. Дрогобич: «Посвіт», 2023. 540 с.

ISBN 978-617-8274-74-0

У колективній монографії на основі архівних матеріалів, пресових видань, історіографічних напрацювань досліджено історію села Нижні Гаї на Дрогобиччині від найдавніших часів до сьогодення. Авторами розкрито такі аспекти: найдавніший період історії села у світлі писемних джерел та топоніміки, Гаї Нижні (1785 – 1789) у світлі Йосифінської метрики, функціонування парафіяльного храму святої великомучениці Параскевії, шкільництво від XIX ст. і до сьогодення, діяльність читальні “Просвіти”, село у роки Першої світової війни та ЗУНР, український національно-визвольний рух у 1940 – 1950-х рр. та додатки (мартиролог учасників українського визвольного руху (1940 – 1950-і рр.), новітні Герої, визначні вихідці із села. Книга наповнена значною кількістю фотосвітлини.

Книга рекомендується широкому колу читачів, передовсім науковцям, студентам, вчителям шкіл та гімназій, учням, а також усім небайдужим до минулого.

© Леонід Тимошенко, Ігор Смуток,
Даніель Кшиштоф Новак, Юрій Стецик,
Микола Галів, Микола Стефанський,
Володимир Ханас, Василь Ільницький,
Уляна Галів, 2023

© Центр східноєвропейських
наукових студій, 2023

© Видавництво «Посвіт», 2023

ISBN 978-617-8274-74-0

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Розділ I. Найдавніший період історії села у світлі писемних джерел та топоніміки (<i>Леонід Тимошенко, Ігор Смуток</i>)	7
Розділ II. Нижні Гаї (1785 – 1789) у світлі Йосифінської метрики – першого земельного кадастру Галичини (<i>Даніель Кшиштоф Новак</i>)	16
Розділ III. Нижні Гаї впродовж «довгого» XIX століття: економічні та демографічні аспекти (<i>Микола Галів</i>)	41
Розділ IV. Парафіяльний храм святої великомучениці Параскевії: історія та сьогодення (<i>Юрій Стецик</i>)	93
Розділ V. Шкільництво у XIX – першій третині XX ст. (<i>Микола Галів</i>)	141
Розділ VI. Виникнення та діяльність читалень “Просвіти” у селі Нижні Гаї (<i>Микола Галів</i>).....	213
Розділ VII. Село Нижні Гаї та його околиці в період Першої світової війни та Західноукраїнської Народної Республіки (<i>Володимир Ханас</i>)	227
Розділ VIII. Нижні Гаї у міжвоєнний період (1921 – 1939) (<i>Уляна Галів</i>)	249
Розділ IX. Шкільництво в Нижніх Гаях від 1939 р. і до сьогодення (<i>Микола Галів, Микола Стефанський</i>)	261
Розділ X. Український національно-визвольний рух у 1940 – 1950-х рр. (<i>Василь Ільницький</i>).....	319
Додатки	
Біографічні довідки учасників українського визвольного руху (1940 – 1950-і рр.)	389
Список мешканців с. Нижні Гаї, які загинули у 1940 – 1945 рр.....	439
Висновки.....	441
Визначні вихідці із села	453
Історія села у фотосвітлинах	461

ВСТУП

Село Нижні Гаї є одним із найстаріших населених пунктів Дрогобицько-Самбірського Підгір'я (перша письмова згадка датується 20 серпня 1409 р.). Саме тому підготовка історичного нарису про Нижні Гаї було справою, з одного боку, нелегкою, з іншого – необхідною, особливо на сучасному етапі наукових досліджень і запитів громадськості об'єднаних територіальних громад.

Поява цієї книги має певну передісторію. Влітку 2022 р. уродженець села Нижні Гаї Михайло Кравець виступив із ініціативою підготовки невеличкого інформаційно-ілюстративного видання про його рідне село, початково залучивши до цієї справи відомого митця Ігоря Фецяка для відображення історії села у фотосвітлинах. Водночас тривала складна робота в умовах воєнного стану, яка дала змогу виявити та опрацювати значну кількість невідомих та маловідомих першоджерел, а відтак реконструювати історію парафіяльного храму святої великомучениці Параскевії, культурно-освітнє життя, діяльність українського національно-визвольного руху (1940 – 1950-х рр.) та визначних його представників і, найголовніше, укласти мартиролог учасників цієї боротьби та зафіксувати імена учасників сучасної російсько-української війни. Усі напрацювання структуровані у десять розділів.

Таким чином публіковані нариси на сьогоднішній день є першим цілісним дослідженням історії села Нижні Гаї. У ньому представлені наукові напрацювання авторитетного авторського колективу українських та польських вчених: Леонід Тимошенко, Ігор Смуток, Юрій Стецик, Даніель Кшиштоф Новак, Володимир Ханас, Микола Галів, Микола Стефанський, Василь Ільницький. Наголосимо, що усі вчені мають значний досвід та ґрунтовні напрацювання у підготовці історико-краєзнавчих студій, зокрема з історії Дрогобича, Східниці, Уличного та низки інших міст і сіл Львівщини.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють початок XV – початок XXI ст., тобто від першої писемної згадки і до наших днів.

У вступній частині свідомо оминаємо історіографічний огляд досліджуваного питання. По-перше, чудово розуміючи, що у короткому вступному огляді він матиме характер бібліографічного опису; по-друге, у кожному із розділів автори робили певний історіографічний аналіз. Крім того, доводиться констатувати факт відсутності комплексних напрацювань з історії села Нижні Гаї на Дрогобиччині. Саме тому автори монографії поставили собі за мету на основі архівних матеріалів, пресових видань, статистичних

довідників, історіографічних студій дослідити й наративізувати минуле Нижніх Гаїв, показати його вплив на соціальні, економічні, культурно-духовні, господарсько-побутові процеси Дрогобиччини.

Книга адресована громаді села. Вона про історію та для історії, показує різноманітні аспекти життя місцевого населення від найдавніших часів до сьогодення. Ця праця має стати ще однією цеглиною до формування колективної пам'яті як самих мешканців села Нижні Гаї, так усіх українців про складні події нашої минувшини.

Книга фіксує та дає змогу сформувати цілісне уявлення про основні етапи історичного розвитку села.

Наголосимо на тому, що книга ґрунтується передовсім на писемних джерелах, зрідка – на матеріалах усної історії. Автори свідомо не включали у своє дослідження результатів напрацювань археологів, оскільки вони достатньо повно представлені у численних статтях та монографії¹. Як відомо, розвідковими роботами в околицях с. Нижні Гаї виявлено та задокументовано сім груп курганів, в яких нараховується загалом 69 стародавніх могил. Перша група курганів знаходиться за 700–800 м на північний захід від присілка Кут, друга і третя група – за 700–800 м. на північ і північний схід від того ж присілка, четверта група – за 3,5 км. на схід від центральної частини с. Нижні Гаї, п'ята і шоста групи – на північний схід від присілка Бійнич в урочищі Великий ліс, сьома група – за 700 м на південний схід від присілка Кут в урочищі Могилки (Толока)².

Саме серед сьомої групи, яка складається з 17 курганів, українсько-польська археологічна експедиція (Ян Махнік, Дмитро Павлів, Володимир Петегірич та ін.) у 2000 і 2001 рр. провела розкопки трьох великих могил, у результаті яких виявлено крем'яні і керамічні вироби, ідентифіковані як артефакти культури шнурової кераміки (перша половина III тис. до н.е.). Стиль орнаментативної глиняного посуду, виявленого в Нижніх Гаях, є синкретичним і зустрічається на пам'ятках цього часу у Середньому Подніпров'ї, Центральній Німеччині, Данії, Польщі, що свідчить про перенесення традицій і способів оздоблення кераміки під час далеких мандрівок пастухів – «курганчиків». Носії культури шнурової кераміки, пересуваючись відкритим ландшафтом Дрогобицького Підгір'я, залишали у місцях свого тимчасового перебування земляні насипи над похованнями дорослих і дітей. Кургани в урочищі Могилки у Нижніх Гаях входять до складу одного з найбільших

¹ Махнік Я., Павлів Д., Петегірич В. Стародавні кургани (III тис. до Р. Х.) у селі Гаї Нижні біля Дрогобича на правобережжі верхнього Дністра [Prahistoryczne kurhany (III tys. przed Chr.) we wsi Naji Niżni koło Drohobycza w prawym dorzeczu górnego Dniestru]. З додатками Марії Ланчонт, Беати Голуб, Тадеуша Ратайчака, Даріуша Сали, Юнни Тромбської. Краків, 2011. 214 с.

² Махнік Я., Павлів Д., Петегірич В. Стародавні кургани... С. 10–26. Див. також: Мацкевий Л. Г., Козак В. Й. Старожитності Дрогобицького Передгір'я. Вид. 3-тє. Львів–Дрогобич, 2010. С. 101, 104, 140, 141, 147, 168.

курганних масивів у басейні Верхньої Наддністрянщини. Це скупчення охоплює всю Дрогобицьку височину із найбільшою концентрацією могил саме в околицях Дрогобича. Однією з причин присутності на цих землях носіїв культури шнурової кераміки могла бути сіль, а точніше природні джерела соляної ропи, які для давніх скотарів також були засобом існування³.

На завершення висловлюємо подяку ініціаторові підготовки цілісної історії села Нижні Гаї – Михайлові Кравцеві (директор ТзОВ «Бистриця-керамік»). Окрема подяка Ігореві Фецякові за фотоілюстративний матеріал. Особлива подяка літературним редакторам Ірині Невмержицькій та Уляні Галів, а також працівникам Центрального державного історичного архіву України у Львові, Державного архіву Львівської області, Галузевого державного архіву Служби безпеки України, Архіву управління Служби безпеки України у Львівській області за допомогу у пошуку необхідних матеріалів. Сердечна подяка Олегу Лазебному за допомогу у підготовці до друку, колективу видавництва «Посвіт» та особливо директорові Андрію Лесишину за допомогу. Велика вдячність усім, хто на різних етапах долучався до створення цієї праці.

* * *

Видання побачило світ завдяки фінансовій підтримці Михайла Кравця та Михайла Сікори.

³ Махнік Я., Павлів Д., Петегрич В.. Стародавні кургани... С. 140–142.

Історико-краєзнавче видання

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Центр східноєвропейських наукових студій

НАРИСИ ІСТОРІЇ СЕЛА НИЖНІ ГАЇ НА ДРОГОБИЧЧИНІ

Редактори

Ірина Невмержицька, Уляна Галів

Наукові редактори

Василь Ільницький, Микола Галів

Верстка

Олег Лазебний

Підп. до друку 12.12.2023 р.

Папір офсетний. Офс. друк. Формат 70x100/16

Гарнітура Georgia. Умов. друк. арк. 43,87

Наклад 500 прим. Зам. 10755

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції – Серія ДК № 2509 від 30.05.2006 р.

Друк ПП “ПЇСВІТ”

Адреса: вул. І. Мазепи, 7, м. Дрогобич, 82100 Україна

тел.: (03244) 2-23-35, 3-38-50.

E-mail: posvitdruk@gmail.com

